

Αρχιμανδρίτης Σωφρόνιος Σάχαροφ: Η ενότητα της Εκκλησίας κατά το πρότυπο της ενότητας της Αγίας Τριάδος (Η Ορθόδοξη Τριαδολογία ως βάση της Ορθόδοξης Εκκλησιολογίας)

a:2:{s:4:"TEXT";s:112830:"

Η μελέτη δημοσιεύθηκε από τον Αρχιμανδρίτη (τότε Ιερομόναχο) Σωφρόνιο το 1950 στο περιοδικό «Κήρυκας της Ρωσικής Πατριαρχικής Εξαρχίας Δυτικής Ευρώπης», № 2-3, 1950.

Πριν από δεκαεννέα αιώνες «διερχόμενος γὰρ (τὴν Ἀθήνα) καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα τῶν Ἀθηναίων» ο Απόστολος Παύλος «εὔρε καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, ΑΓΝΩΣΤΩι ΘΕΩι». (πρβλ. Πραξ. 17. 23).

Δεν χωρά αμφιβολία ως προς το ότι ο βωμός αυτός επάγη από τους καλύτερους εκπροσώπους της ανθρωπίνης σκέψεως, οι οποίοι ανήλθαν σέ τέτοια επίπεδα σοφίας, τα οποία ακόμη και μέχρι σήμερα παραμένουν ανυπερέβλητα για τον φυσιολογικό ανθρώπινο νου, διότι είναι αδύνατο να γνωρίσει κανείς τον Θεό μέσω της διαδικασίας της φυσιολογικής λογικής νόησης. Η γνώση της αληθείας του αληθινού Θεού αποτέλεσε συνέπεια της αποκαλύψεως.

Στην ιστορία της Θείας οικονομίας της σωτηρίας μας η Εκκλησία διακρίνει ορισμένους σταθμούς ως πλέον ουσιαστικούς με την ετήσια ανάμνησή τους διά του εορτασμού τους. Σε ιστορική χρονολογική σειρά τα γεγονότα αυτά είναι: ο Ευαγγελισμός, τα Χριστούγεννα, η Βάπτισμα του Κυρίου, η Μεταμόρφωση, τα Πάθη του Χριστού, η Ανάσταση, η Ανάληψη και η Επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος. Στις οδούς της αποκαλύψεως του Θεού στον άνθρωπο, κάθε ένα από αυτά τα γεγονότα συνδέεται με όλα τα άλλα κατά τρόπο οργανικό και αδιάρρηκτο, καίτοι η ημέρα της Πεντηκοστής, οπότεν εορτάζουμε την Επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος, πρέπει να σημαδευθεί ως ολοκλήρωση της αποκαλύψεως για τον Μεγάλο Θεό, Πανδημιουργό και Παντοκράτορα.

Ο Θεός δεν είναι φθονερός, ούτε αυτάρεσκος και φιλοκόλακας. Το Πνεύμα του Θεού με ταπεινωση και υπομονή αναζητεί κάθε άνθρωπο σε όλες τις διαδρομές του, προκειμένου να του χορηγήσει γνώση περί Αυτού και κατ' αυτόν τον τρόπον να τον καταστήσει κοινωνό της ιδικής Αυτού Θείας αιωνιότητας (πρβλ. Πραξ. 10. 35). Και γι' αυτό σε κάθε εποχή κάθε άνθρωπος μπορούσε και μπορεί στον έναν ή τον άλλον βαθμό να γνωρίσει τον αληθινό Θεό, εντούτοις εκτός της ένσαρκης φανερώσεως του Θεού Λόγου και εκτός της Επιφοιτήσεως του Αγίου Πνεύματος κατά την Πεντηκοστή, δεν είναι δυνατή η τέλεια γνώση του Θεού. Εκτός του Χριστού, του εν σαρκί φανερωθέντος, ουδεμία πνευματική, φιλοσοφική ή μυστικιστική εμπειρία δεν προσφέρει στον άνθρωπο τη δυνατότητα να γνωρίσει την Θεία Ὑπαρξη ως Μία ακατάληπτη, απόλυτη Αντικειμενικότητα μέσω Τριών ακατάληπτων απόλυτων Ὑποκειμένων, δηλαδή ως Τριάδα Ομοούσιο και Αδιαίρετο.

Στην κτιστή φύση του ανθρώπου, που δημιουργήθηκε κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν του Θεού Δημιουργού, είναι εγγενής όχι μόνον η δυνατότητα αντιλήψεως της Θείας αποκαλύψεως, αλλά και η δυνατότητα ορισμένης ΥΠΟΝΟΙΑΣ για τη μορφή της Θείας Ὑπάρξεως. Ωστόσο αυτή η υπόνοια, όπως αποδείχθηκε από τη συνολική ιστορική εμπειρία, δεν οδηγεί στην πραγματική κατανόηση του Θείου μυστηρίου και γι' αυτό απολύτως απαραίτητη παραμένει η ανάγκη να αποκαλυφθεί ο ἴδιος ο

Θεός στον άνθρωπο, να του αποκαλύψει εντός των προσιτών ανθρωπίνων ορίων τη μορφή της υπάρξεώς Του.

Ανωτέρω καταγράφηκε μια σειρά διαδοχικών γεγονότων της καινοδιαθηκικής αποκαλύψεως, της οποίας, δεν πρέπει να λησμονούμε, προηγήθηκε η παλαιοδιαθηκική αποκάλυψη. Όταν ως χριστιανοί εντρυφούμε στην παρατήρηση των στοιχείων της βιβλικής αποκαλύψεως, από τα πρώτα κιόλας κεφάλαια του Βιβλίου της Γενέσεως ακούμε το γνωστό μας περί του πολυεταίου Θεού. «Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν» και αλλού: «Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἴδου Ἄδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν». (Γεν. 1. 26, 3. 22). Στους ψαλμούς και τους προφήτες βλέπουμε ότι η Παλαιά Διαθήκη γνώριζε και για τον Λόγο του Θεού και για το Άγιο Πνεύμα («Τῷ λόγῳ τοῦ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν» (Ψαλ. 32. 6 κ.ά.), όμως δεν ευρίσκουμε εκεί τη γνώση του Λόγου του Θεού και του Πνεύματος του Θεού ως Υποστάσεων, δηλ. όχι ως ενεργειών, αλλά ως Προσώπων-Υποκειμένων. Η παλαιοδιαθηκική ανθρωπότητα απεγνωσμένα συζητούσε την έννοια του ενός Θεού, που κατενοείτο όχι με την έννοια του χριστιανικού μονοθεϊσμού, αλλά με την έννοια του μη χριστιανικού ενοθεϊσμού, δηλαδή του Θεού με μία υπόσταση. Άραγε στην επίγνωση της στενότητας του ενοθεϊσμού δεν οφείλεται η υπερβολική ροπή των Εβραίων της Παλαιάς Διαθήκης στην εθνική πολυθεΐα; Χαλιναγωγούμενοι από το Νόμο και τους Προφήτες από αυτή την πορεία φυσικά λαχταρούσαν τον επαγγελθέντα Μεσσία-Εμμανουήλ, ο Οποῖος θα αποκάλυπτε ὅλη την ἀλήθεια για τον Θεό (Ιω. 4. 25).

Εάν στραφούμε τώρα σ' εκείνη τη μερίδα της προχριστιανικής ανθρωπότητας, η οποία ἔμεινε ἀμέτοχη της παλαιοδιαθηκικής ἀποκαλύψεως, εκεί επίσης, ἀνάμεσα σε ἀμέτρητο πλῆθος ἀπὸ πλάνες και περιοριζόμενοι στα πλέον ολοκληρωμένα δείγματα, θα δούμε σειρά εκπληκτικῶν προσεγγίσεων της γνώσεως της ἀλήθειας. Αυτή η ἐμπειρία της φυσικής θεογνωσίας είναι ἐξαιρετικά πολύτιμη για μας, διότι δι' αὐτῆς γνωρίζουμε τα ὅρια του κατὰ φύσιν προσίτου στον ἄνθρωπο. Μέσω αὐτῆς της ἐμπειρίας βλέπουμε ὅτι ὅταν ὁ ἄνθρωπος στο πνευματικό του γίγνεσθαι δίδει προτεραιότητα στη λογική ἢ, με ἄλλα λόγια, επιχειρεῖ να γνωρίσει την Αἰώνια Αλήθεια με τον νου και τις δικές του προσπάθειες, τότε κατὰ τρόπον μοιραῖο παρασύρεται στην πανθεϊστική ἀντίληψη της Υπάρξεως. Παρόμοια ἀναπόφευκτη διολίσθηση στον πανθεϊσμό ἀποτελεῖ συνέπεια του γεγονότος ὅτι, ὅπως φρονούμε, η λογική (νους) είναι ἀπρόσωπος στους νόμους που διέπουν τη λειτουργία της. Αφεθείσα με τον εαυτό της στην αὐτόνομη ἐνέργειά της και θεωρούμενη ως ἀνώτατη μορφή της ἀνθρώπινης υπάρξεως, η ἀνθρώπινη λογική (νους) ὁδηγεῖται συνεπῶς σε ἀντιμαχία με την προσωπική ἀρχή στην Ὑπαρξη γενικότερα.

Ὅταν δε στον ἄνθρωπο ὑπερισχέει η συνείδηση της προσωπικής ἀρχῆς ως ἀναντικατάστατη βάση κάθε λογικῆς υπάρξεως, τότε συνειδητοποιώντας την ἀνεπάρκεια του προσώπου, του Εγώ, στρέφεται φυσικά προς τον πλουραλιστικό πολυθεϊσμό.

Αν και μοιάζει παράδοξο, ὁ ἀπρόσωπος μονισμός του πανθεϊσμοῦ ἢ ἀκόμη και ὁ εθνικός πλουραλισμός μέχρι και σήμερα δεν ἔχουν ξεπεραστεῖ ἀπὸ την ἀνθρωπότητα.

Το πλεονέκτημα της πανθεϊστικῆς ἀντιλήψεως της Υπάρξεως ἐναντι του εθνικού πολυθεϊσμοῦ ἔγκειται στο ὅτι ὁ πανθεϊσμός εικάζει ὀρθά σχετικά με την ἀρχική ἐνότητα της Υπάρξεως. Το πλεονέκτημα δε του δευτέρου, δηλαδή του εθνικού πλουραλισμοῦ στην καλύτερη ἐκδοχή του ἐναντι του πανθεϊσμοῦ, συνίσταται στο ὅτι γνώρισε ὀρθῶς το πρόσωπο, ως βαθύτερη ὀντολογική ἀρχή της υπάρξεως και τη νόηση ως μία ἀπὸ τις ἐνέργειες, μια ἀπὸ τις ἐκδηλώσεις αὐτῆς της προσωπικής ἀρχῆς. Η ἐμπειρία, λοιπόν, του προχριστιανικού κόσμου, τόσο του ἀμέτοχου, ὅσο και του μετέχοντος της ἀποκαλύψεως της Παλαιάς Διαθήκης, με μεγάλη σαφήνεια κατέδειξε πῶς χάνεται ὁ ἄνθρωπος μέσα στις ἀπορίες του, ἀνίκανος ἀπολύτως να βρεῖ διέξοδο ἀπὸ αὐτές και να πετύχει την ἀληθινὴ γνώση του Θεοῦ. Αυτή η διέξοδος και αὐτή η γνώση χορηγήθηκαν στην

ανθρωπότητα μέσω της Θείας αποκαλύψεως στον Ιησού Χριστό και μέσω της επιφοιτήσεως του Αγίου Πνεύματος την ημέρα της Πεντηκοστής.

Αλλά ποια γνώση του μυστηρίου της Θείας Υπάρξεως μας προσέφερε αυτή η αποκάλυψη; Είναι δυνατόν να εκφραστεί λεκτικά και εάν ναι, πού είναι αυτά τα λόγια; Διαφυλάσσει αυτά τα λόγια η Εκκλησία του Χριστού, η οποία μας διδάσκει ότι ο αληθινός Θεός είναι Ένας, αλλά τριαδικός στα Πρόσωπά Του. Μας λέγει για τη Θεία Ύπαρξη ως αδιαίρετη και ασύγχυτη Τριαδική Ενότητα, ως Τριάδα Ομοούσιο και Αδιαίρετο. Ας παραθέσουμε εδώ μία από τις τελειότερες διατυπώσεις αυτής της διδασκαλίας, γνωστή υπό τον τίτλο «Σύμβολον ἡγουν Ὁμολογία τοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου, Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας»¹:

«Ὅστις βούλεται σωθῆναι, πρὸ πάντων χρῆ αὐτῷ τὴν καθολικὴν κρατῆσαι πίστιν, ἢν εἰ μὴ τις σῶαν καὶ ἄμωμον τηρήσειεν, ἄνευ δισταγμοῦ εἰς τὸν αἰῶνα ἀπολείται. Πίστις δὲ καθολικὴ αὕτη ἐστίν, ἵνα ἓνα Θεὸν ἐν Τριάδι, καὶ Τριάδα ἐν μονάδι σεβώμεθα, μήτε συγχέοντες τὰς ὑποστάσεις, μήτε τὴν οὐσίαν μερίζοντες. Ἄλλη γὰρ ἐστὶν ἡ τοῦ Πατρὸς ὑπόστασις, ἄλλη τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μία ἐστὶ θεότης, ἴση δόξα, συναΐδιος ἡ μεγαλειότης. Οἶος ὁ Πατήρ, τοιοῦτος καὶ ὁ Υἱός, τοιοῦτο καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἄκτιστος ὁ Πατήρ, ἄκτιστος ὁ Υἱός, ἄκτιστον καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἀκατάληπτος ὁ Πατήρ, ἀκατάληπτος ὁ Υἱός, ἀκατάληπτον καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Αἰώνιος ὁ Πατήρ, αἰώνιος ὁ Υἱός, αἰώνιον καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· πλὴν οὐ τρεῖς αἰώνιοι, ἀλλ' εἷς αἰώνιος· ὡσπερ οὐδὲ τρεῖς ἄκτιστοι, οὐδὲ τρεῖς ἀκατάληπτοι, ἀλλ' εἷς ἄκτιστος καὶ εἷς ἀκατάληπτος. Ὁμοίως παντοκράτωρ ὁ Πατήρ, παντοκράτωρ ὁ Υἱός, παντοκράτωρ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀλλ' εἷς παντοκράτωρ. Οὕτω Θεὸς ὁ Πατήρ, Θεὸς ὁ Υἱός, Θεὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· πλὴν οὐ τρεῖς Κύριοι, ἀλλ' εἷς ἐστὶ Κύριος. Ὅτι ὡσπερ μοναδικῶς ἐκάστην ὑπόστασιν Θεὸν καὶ Κύριον ὁμολογεῖν χριστιανικῇ ἀληθείᾳ ἀναγκαζόμεθα, οὕτω τρεῖς Θεοὺς ἢ τρεῖς Κυρίους λέγειν καθολικῇ εὐσεβείᾳ κωλυόμεθα. Ὁ Πατήρ ὑπ' οὐδενὸς ἐστὶ πεποιημένος, οὔτε δεδημιουργημένος, οὔτε γεγεννημένος. Ὁ Υἱὸς ἀπὸ μόνου τοῦ Πατρὸς ἐστὶν, οὐ πεποιημένος, οὐδὲ δεδημιουργημένος, ἀλλὰ γεγεννημένος. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς, οὐ πεποιημένον, οὐδὲ δεδημιουργημένον, οὔτε γεγεννημένον, ἀλλ' ἐκπορευτόν. Εἷς οὖν ἐστὶ Πατήρ, οὐ τρεῖς Πατέρες· εἷς Υἱός, οὐ τρεῖς Υἱοί· ἐν Πνεῦμα ἅγιον, οὐ τρία Πνεύματα Ἅγια. Καὶ ἐν ταύτῃ τῇ Τριάδι οὐδὲν πρῶτον ἢ ὕστερον, οὐδὲν μείζον ἢ ἔλαττον· ἀλλ' ὅμως αἱ τρεῖς ὑποστάσεις συνδιακονοῦσιν ἑαυταῖς εἰσι καὶ ἴσαι. Ὡστε κατὰ πάντα, ὡς εἴρηται, καὶ Τριάς ἐν μονάδι, καὶ μονὰς ἐν Τριάδι λατρεύεται.

Ὁ θέλων οὖν σωθῆναι, οὕτω περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος φρονεῖτω».

Αυτό το Αθανασιανό Σύμβολο αναγράφεται συνήθως στην πρώτη σελίδα του Ψαλτηρίου. Ακολουθεῖται στις επόμενες σελίδες από την «τοῦ Ἁγίου Μαξίμου Ὁμολογία τῆς πίστεως τοῦ συντόμως ἐρωτᾶν καὶ ἀποκρίναι», όπου περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος ὁμολογεῖται το εξής:

«Εἰ θέλεις γνῶναι τί ἐστὶ θεός, καὶ πῶς προσκυνεῖται, ἄκουσον νουνεχῶς, καὶ γνώση τὸ ἀληθές· πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος μία βουλή, μία σοφία, μία δύναμις· οὐχ ὁ μὲν πρὸ αἰώνων, ὁ δὲ μετὰ αἰῶνας, ἀλλ' ἅμα πατήρ υἱὸς καὶ πνεῦμα ἅγιον· υἱὸς ἐν τῷ πατρί, καὶ πνεῦμα ἐν υἱῷ· συνῆπται γὰρ ἡ φύσις· ὅθεν μία ἡ φύσις καὶ μία ἡ θεότης, διαιρουμένη μὲν εἰς τρία διὰ τὰς ὑποστάσεις, εἰς μονάδα δὲ καταντῶσα διὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον· διὰ τοῦτο καὶ πατέρα λέγοντες, καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον ὁμολογοῦντες, ἓνα θεὸν λέγομεν· τὸ γὰρ θεὸς ὄνομα, κοινὸν ἐστὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· τὸ δὲ πατήρ καὶ υἱὸς καὶ ἅγιον πνεῦμα, οὐ κοινὰ ὀνόματα ἀλλ' ἰδίας ἐκάστης ὑποστάσεως· ὁ γὰρ πατήρ οὐ λέγεται υἱός, καὶ ὁ υἱὸς οὐ καλεῖται πατήρ, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὔτε πατήρ οὔτε υἱὸς προσαγορεύεται· θεὸς ἀεὶ ἡ τριάς ὀνομάζεται. Λέγοντες οὖν τρεῖς ὑποστάσεις ἤτοι πρόσωπα τρία, οὐ λέγομεν τρεῖς οὐσίας, ἢ τρεῖς φύσεις, ἢ θεοὺς τρεῖς, ἀλλ' ἓνα θεὸν, μίαν οὐσίαν ἤτοι φύσιν ὁμολογοῦμεν, ἵνα μὴ ἀρειανίσωμεν· λέγοντες δὲ πάλιν μίαν οὐσίαν ἤτοι φύσιν, οὐ λέγομεν μίαν ὑπόστασιν, ἵνα μὴ σαβελλίσωμεν, ἀλλὰ τρεῖς ὑποστάσεις, τρία πρόσωπα ἐν μιᾷ θεότητι, οὐσίαν μίαν καὶ φύσιν πρεσβεύομεν».

Για έναν πιστό αυτή η αποκάλυψη περί του Τριαδικού Θεού είναι μια ανεξάντλητη πηγή σοφίας, χαράς και φωτός, που εκχύνεται σε όλες τις εκφάνσεις της ανθρώπινης υπάρξεως, λύνει όλες τις απορίες της διάνοιας και της καρδιάς, καθοδηγεί στις απέραντες εκτάσεις της αιωνίου ζωής. Όταν όμως ο λόγος μας, απομακρυνθείς από την πεπληρωμένη από τη χάρη της πίστεως καρδιά, μόνος του, βάσει των δικών νόμων του σκέπτεσθαι, μένει στα δεδομένα αυτής της αποκαλύψεως, τότε ερίζεται αντιμέτωπος σειράς ασυμβιβάστων γι' αυτόν θέσεων.

Αδυνατούμε να φαντασθούμε μία Προσωπική Ύπαρξη, η οποία «έξ αρχής» είναι απολύτως τελεία και πλήρης Ύπαρξη, που αποκλείει κάθε σκιά προόδου, δηλαδή ένα τέτοιο Ον, στην ύπαρξη του Οποίου η προσωπική αυτοσυνειδησία δεν προηγείται της πράξεως του πλήρους αυτοπροσδιορισμού (αυτοαποκαλύψεως) και αυτή η τελευταία δεν προηγείται της πράξεως της απόλυτης πλήρους αυτογνωσίας.

Αδυνατούμε να φαντασθούμε μία Προσωπική Ύπαρξη, η οποία ούσα απολύτως αυτεξούσια στον αυτοπροσδιορισμό της και συνεπώς μη περιοριζόμενη από κανέναν εκ των προτέρων δεδομένου γεγονότος, δεν αποκλείει την απόλυτη αντικειμενικότητα της φύσεως και της ουσίας της. Η διάνοιά μας δεν συλλαμβάνει πώς είναι δυνατόν μια φύση ή ουσία, ούσα απολύτως αντικειμενική πραγματικότητα, να μην προκαταλαμβάνει και να μην προσδιορίζει με κανένα τρόπο την απόλυτη τελειότητα του υποκειμενικού αυτοπροσδιορισμού των Προσώπων της Αγίας Τριάδος.

Δεν νοούμε ένα τέτοιο Προσωπικό Ον, το Οποίο, ως απολύτως ενιαίο και απλό, είναι ταυτόχρονα και Τριαδικό και μάλιστα με τέτοιο τρόπο ώστε καθένα εκ των Τριών είναι το Απόλυτο Υποκείμενο, φορέας όλης της πληρότητας της Θείας Υπάρξεως, δηλαδή παντέλειος μόνος Θεός, δυναμικά ίσος με όλη την Τριαδική ενότητα.

Η σκέψη μας αδυνατεί να προσεγγίσει την ύπαρξη ενός τέτοιου Τριαδικού Όντος, όπου ο Γεννήτωρ δεν προηγείται του Γεννωμένου και ο Εκπορευών του Εκπορευομένου. Όπου η πράξη της γεννήσεως και εκπορεύσεως δεν περιορίζει ουδόλως την απόλυτη ελευθερία του προσωπικού αυτοπροσδιορισμού του Γεννωμένου και του Εκπορευομένου.

Αδυνατούμε να φαντασθούμε μία τέτοια Ύπαρξη, όπου τα Τρία Πρόσωπα διακρίνονται από την μία ουσία ή φύση, ενώ η ουσία, δε, από την ενέργεια, και η οποία Ύπαρξη είναι εντούτοις απολύτως απλή, χωρίς ουδεμία περιπλοκότητα.

Η σκέψη μας αδυνατεί να προσεγγίσει μια τέτοια Ύπαρξη, στην Οποία ορώνται μια σειρά πράξεων, λ.χ.: η γέννηση του Υιού, η εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος, είτε πράξεις αυτοπροσδιορισμού και αυτογνωσίας και η Οποία ταυτοχρόνως είναι απολύτως απλή, εκτός κάθε διαδικασίας και διάρκειας.

Αδυνατούμε να φαντασθούμε μια τέτοια Ύπαρξη, όπου η μία οντολογική αρχή, ο Πατέρας, δεν προηγείται ούτε του Γεννωμένου Υιού, αλλά ούτε του εκπορευομένου Αγίου Πνεύματος, δεν προηγείται και από οντολογική άποψη δεν έχει πλεονέκτημα, ούτως ώστε να μπορούμε να γίνει λόγος περί του συναϊδίου και πλήρους ισότητος τους, δηλαδή περί της ίσης θεότητας, ίσης αξίας, ίσης ισχύος ή, το οποίο είναι και καλύτερο, περί της ισοθεότητας, ισαξιότητας και ισοδυναμίου, περί της μίας δόξης, μίας ενέργειας και ενός θελήματος σε τέτοιο βαθμό, ώστε «απαγορεύεται» αυστηρώς από το δόγμα κάθε σκέψη περί ιεραρχικής διαρθρώσεως της Τριάδας ή υποταγής *subordinatio*. «Και σε αυτή την Αγία Τριάδα δεν είναι τίποτε το πρώτο και το τελευταίο, τίποτε μείζον ή έλασσον, αλλά εν συνόλω οι Τρεις Υποστάσεις, συναϊδίες και ισότητες προς αλλήλους».

Η Εκκλησία μας λέγει ότι ο Θεός είναι μία Ύπαρξη αυθύπαρκτη, που δεν έχει εκτός Εαυτού της ουδεμία άλλη αυτοτελή ύπαρξη, παράλληλη προς Αυτόν. Μας λέγει περί του παντέλειου, ζώντος

και κατέχοντας την απόλυτη πληρότητα της πραγματωθείσης υπάρξεως Θεού, δηλαδή μιας υπάρξεως, η οποία αποτελεί καθαρή πράξη. Και όταν η διάνοιά μας σταματά σκεπτόμενη αυτή την Ύπαρξη, Εκείνη, εξαιτίας της αρχικής της πληρότητας, της παρουσιάζεται ως καθαρό γεγονός.

Απορεί και σιωπά η διάνοιά μας ενώπιον αυτής της διδασκαλίας της Εκκλησίας, διότι δεν χωρά αυτή στα πλαίσια κατηγοριών της σκέψεώς μας. Σειρά απροσπέλαστων όρων της ομολογίας της Εκκλησίας περιπλέκεται ακόμη περισσότερο όταν στρεφόμεστε στη διδασκαλία της Εκκλησίας περί ενσαρκώσεως του ενός εκ Τριάδος, του Υιού και Λόγου. Δεν συλλαμβάνουμε πώς ο Άναρχος αποκτά την αρχή, πώς ο Άκτιστος προσλαμβάνει τη μορφή της κτιστής υπάρξεως; Πώς ο μόνος Υιός είναι και τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος; Πώς σε μία Υπόσταση του ενσαρκωθέντος ασυγχύτως και αδιαιρέτως συνενώνονται δύο φύσεις, η Θεία και η ανθρώπινη, τα δύο θελήματα, οι δύο ενέργειες, η θεία και η ανθρώπινη. Δεν μπορούμε να συλλάβουμε το δόγμα της Εκκλησίας, το οποίο μας μιλά για μία φύση, ένα θέλημα, μία ενέργεια της Αγίας Τριάδος και ταυτοχρόνως διδάσκει περί δύο φύσεων, δύο θελημάτων, δύο ενεργειών, που συνενώνονται σε ένα εκ Τριών.

Με τις απορίες που παρατέθηκαν κάθε άλλο παρά εξαντλείται, και για πάντα θα παραμείνει ανεξάντλητη μια μακρά σειρά αποριών, που γεννώνται στο μυαλό μας κατά τη συνάντηση με τη διδασκαλία της Εκκλησίας. Εάν ούτως εχόντων των πραγμάτων, δηλαδή παρά την αποκάλυψη η Θεία Ύπαρξη, παραμένει για εμάς ασύλληπτη, ακατανόητη, αόρατη, απροσδιόριστη, άφατη, τότε αναρωτούμαστε ποια νέα ζωή και ποια νέα γνώση μάς φέρνει το δόγμα της Εκκλησίας περί της Αγίας Τριάδος; Ας αναρωτηθούμε και άλλο: όταν ακούμε για την ύπαρξη, που δεν αντιστοιχεί στις αντιλήψεις του νοός μας, ο οποίος λειτουργεί σύμφωνα με τους χαρακτηριστικούς για εκείνον νόμους, αυτή η αναντιστοιχία μήπως αποτελεί επαρκή αιτία για να δεχθούμε ως αναληθή εκείνη τη γνώση που μας παραδόθηκε; Σε αυτήν την τελευταία ερώτηση μπορούμε απολύτως κατηγορηματικά να απαντήσουμε αρνητικά. Η ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού μας προσφέρει άπειρα σχετικά παραδείγματα. Πολλά από όσα σήμερα είναι γεγονός εμπειρικής γνώσεως, μόλις πρόσφατα για τους ίδιους τους επιστήμονες θα μπορούσαν να φαίνονται αδιανόητα. Εάν φαντασθούμε ότι τον παρελθόντα αιώνα κάποιος επιστήμονας, αφού εκ διστάσεως διείσδυσε στο μυστήριο της διαρθρώσεως της ύλης, στο μυστήριο της ζωής εντός του ατόμου, άρχισε να αναπτύσσει τις σύγχρονες θεωρίες, χωρίς να υπάρχει όμως η δυνατότητα να αποδείξει την ορθότητα της γνώσεώς του, με βεβαιότητα μπορούμε να πούμε ότι θα τον χαρακτήριζαν τρελό ή, στην καλύτερη περίπτωση, φαντασιόπληκτο και ονειροπόλο. Στην επιστήμη, όμως, η εμπειρική διαπίστωση του ενός ή του άλλου γεγονότος της ύπαρξης καθιστά αδιανόητη κάθε απόπειρα λογικής αποδείξεως της ανυπαρξίας ή της απιθανότητας των διαπιστωθέντων. Και τώρα στην επιστήμη έχουμε να κάνουμε με το εμπειρικά διαπιστωθέν γεγονός της υπάρξεως και η λογική μας αδυνατεί πλέον να αντιτάσσεται σ' εκείνο. Το ίδιο θα πρέπει να ειπωθεί και για την δοσμένη στην Εκκλησία αποκάλυψη, η οποία μας ομιλεί περί του **γεγονότος** της συγκεκριμένης Θείας Υπάρξεως, και όταν η λογική μας ακολουθεί αυτό το γεγονός, τότε προσεγγίζει κατά δύναμιν το μέχρι πρότινος άγνωστο και ανεξιχνίαστο.

Η ως άνω παρατεθείσα και άκρως συντημηθείσα ομολογία της Εκκλησίας εμπεριέχει το πλήρωμα της προσιτής στον άνθρωπο γνώσεως περί της Θείας Υπάρξεως. Αυτή η ομολογία, το δόγμα της Εκκλησίας δεν χρειάζεται να αποδειχθεί και τεκμηριωθεί λογικά. Τουναντίον, υποδεικνύει το ανώτατο γεγονός της Υπάρξεως, η Οποία ενεργεί ως θεμέλιο του παντός, και της ζωής, και της γνώσεως, δηλαδή της ολοκληρωμένης υπάρξεως, απλής και ενιαίας στην ολοκληρία της. Όμως για να κατανοηθεί Αυτή, θα πρέπει να ακολουθήσουμε την οδό, που οδηγεί σε αυτήν την κατανόηση. Προκειμένου να οικειοποιηθούν τις διδασκόμενες στα σχολεία επιστήμες τα παιδιά υποτάσσονται

στους δασκάλους, ακολουθώντας τις οδηγίες και τις μεθόδους τους. Η Εκκλησία διαθέτει δική της επιστήμη θεογνωσίας, δική Της οδό και μέθοδο, που οδηγούν στη γνώση αυτή και όποιος θέλει να την πετύχει, πρέπει να ακολουθήσει τη μέθοδο της Εκκλησίας, η οποία δεν είναι άλλη από την πίστη και τη φύλαξη των εντολών του Χριστού.

Ο Θεός είναι Αγάπη και δεν γνωρίζεται, ουδέ θεωρείται άλλως πως, παρά μόνον μέσω της αγάπης και στην αγάπη. Γι' αυτό και οι εντολές του Χριστού, που οδηγούν στη γνώση και τη θεώρηση του Θεού, είναι στην ουσία εντολές για την αγάπη. Το Τριαδικό Μυστήριο είναι κατανοητό μόνον κατά τρόπο ατελή, διότι υπερβαίνει τα όρια της διάνοιάς μας και τις δυνάμεις της κτιστής υπάρξεώς μας. Ασύλληπτο όμως και κεκρυμμένο αυτό μέσα από την πίστη και την εν πίστει ζωή μας αδιαλείπτως αποκαλύπτεται υπαρκτικά, γινόμενο αείρροη πηγή της αιωνίου ζωής. Η πίστη είναι βαθύτερη και διεισδυτικότερη από τη διάνοια. Μας καλεί στην κατανόηση και την οικειοποίηση των θείων μυστηρίων όχι μέσω λογικών μελετών, αλλά μέσω της εμμονής στις Θείες εντολές του Χριστού. «Εὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταὶ μοῦ ἔστε, καὶ **γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν**, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Ιω. 8. 31-32). Σε αυτήν την οδό «εμμονής στον λόγο του Χριστού» ο Θεός είναι Εκείνος, που συναντά τον άνθρωπο και εγκαθίσταται στην ψυχή του (Ιω. 14. 23), χορηγώντας σε αυτόν την ακραιφνή γνώση περί Εαυτού. Τότε όλα όσα παλαιότερα φαίνονταν από λογική άποψη ακατανόητα, με το φως τους απογυμνώνουν την άγνοια και τις πλάνες μας, που αποτελούν συνέπεια της αμαρτίας και της πτώσεως. Τότε μπροστά μας εγείρεται το άπειρο πλήρωμα, η σοφία, το κάλλος, το φως, η δικαιοσύνη και η αλήθεια της Θείας Υπάρξεως, η οποία είναι Αγάπη.

Κάθε απόπειρά μας διά λόγου να προσδιορίσουμε σε ποια αρχή και σε ποια ιδιότητα της Θείας Υπάρξεως οφείλεται η τέτοιου είδους ενότητα της Αγίας Τριάδος ώστε τα Τρία Πρόσωπα να συναποτελούν μία ουσία, θα πρέπει να έχει όρια, προκειμένου να μην νοθεύσουμε την ομολογία της πίστεώς μας με τον εξορθολογισμό του δόγματος. Εφόσον δε η Αποκάλυψη μας λέγει ότι ο Θεός είναι Αγάπη, εφόσον ο Κύριος έδωσε και σε μας την εντολή να αγαπάμε τον πλησίον ως εαυτόν μας, γι' αυτό δημιουργείται η δυνατότητα να νοούμε την ουσία της Θείας ζωής ως Αγάπη. Καίτοι αυτό δεν θα πρέπει να κατανοείται με την έννοια ότι η αγάπη ως ουσία προηγείται της υπάρξεως των Προσώπων της Αγίας Τριάδος, δηλαδή ότι προηγείται η ουσία και ακολουθούν τα Πρόσωπα ως εκδηλώσεις αυτής της ουσίας. Όχι, η Αγάπη είναι η ουσία, η φύση της Θεότητας, αλλά με την έννοια του απολύτως ελευθέρου αυτοπροσδιορισμού των Προσώπων, εντούτοις ενός τέτοιου αυτοπροσδιορισμού, κατά τον οποίο δεν είναι μία «ψυχολογική» υποκειμενική κατάσταση, αλλά η πραγματικά και αντικειμενικά υφισταμένη φύση. Γι' αυτό για την εκκλησιαστική δογματική διδασκαλία στη Θεία Ύπαρξη διακρίνονται Πρόσωπα και ουσία.

Ο άνθρωπος στην ύπαρξή του προηγείται από μια άλλη ύπαρξη, η οποία γι' αυτόν είναι αδιαπραγμάτευτο γεγονός, ένα δεδομένο, μια αρχή, η οποία σαν έξωθεν περιορίζει την ελευθερία του αυτοπροσδιορισμού του. Ο άνθρωπος στην ανάπτυξή του εκδηλώνει τις ιδιότητες της φύσεώς του διερχόμενος ταυτόχρονα μια γνωστή διαδικασία, την εξέλιξη, η οποία λείπει εντελώς από τη Θεία Ύπαρξη. Αυτό θα πρέπει πάντα να έχουμε υπόψη μας όταν σκεπτόμαστε τον Θεό, προκειμένου να αποφύγουμε τον λεγόμενο ανθρωπομορφισμό. Καίτοι ο άνθρωπος δημιουργήθηκε κατ' εικόνα του Θεού, όταν αρχίζει να μεταβιβάζει τα πορίσματα της δικής του αυτογνωσίας στον Θεό, ανατρέπει την ιεράρχηση της υπάρξεως και αρχίζει ο ίδιος να δημιουργεί τον Θεό κατ' εικόνα του και καθ' ομοίωση. Η οδός της Εκκλησίας είναι αναδρομική: δεν δημιουργούμε εμείς τον Θεό κατ' εικόνα μας, αλλά ακολουθώντας τις εντολές του Χριστού, αποκαλύπτουμε μέσα μας τις ιδιότητες της φύσεώς μας, που δημιουργήθηκε κατ' εικόνα Θεού.

Οι εντολές του Χριστού, των οποίων η διαφύλαξη οδηγεί τον άνθρωπο στη θέωση, είναι δύο: «Αγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου. Αὕτη πρώτη ἐντολή. Καὶ δευτέρα ὁμοία, αὕτη:

ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἐαυτόν» (Μκ. 12. 30-31). Από αυτές τις δύο εντολές η δεύτερη σε μεγαλύτερο βαθμό μας δίδει τη δυνατότητα να γνωρίσουμε το μυστήριο της ομοουσίου και αδιαιρέτου Τριάδος. Εξηγούμεθα γιατί:

Λέγει η πρώτη εντολή να αγαπάς με ὅλη την καρδιά, με ὅλη την ψυχή, με ὅλη τη διάνοια και με ὅλη την ισχύ σου. Δεν λέγει: να αγαπάς τον Θεό ως εαυτό σου, διότι αυτό θα ήταν πανθεισμός. Αυτή η εντολή λέγει για τον βαθμό της αγάπης. Μας προσφέρεται για να γνωρίσουμε τον Θεό ως Αγάπη, αλλά ταυτόχρονα υποδεικνύει και το ὄριο μεταξύ του ανθρώπου και του Θεού. Μας καθιστά κοινωνούς της θείας ζωής, αλλά δεν εξαλείφει το ετεροούσιο.

Η δεύτερη εντολή: να αγαπάς τον πλησίον σου ως εαυτό σου, με τη λέξη **ὡς** δηλώνει ὄχι τόσο το μέτρο ή το βαθμό της αγάπης, ὅσο τη βαθιά οντολογική κοινότητα της πανανθρώπινης υπάρξεώς μας. Πραγματωθείσα στην ανθρώπινη ύπαρξη αυτή η εντολή οδηγεί στο ὅτι ὅλη η ανθρωπότητα καθίσταται **ένας** άνθρωπος².

Η αγάπη μεταφέρει την ύπαρξη του προσώπου στον αγαπημένο και κατ' αυτόν τον τρόπο οικειοποιείται τη ζωή του, δεικνύοντας το διαπεραστικό του Προσώπου Εγώ. Η ἀπόλυτη τελειότητα της ενδοτριαδικής αγάπης αποδεικνύει την τέλεια αλληλοπεριχώρηση των Τριών Προσώπων, ὡστε οι Τρεῖς ἔχουν μία βούληση, μια ενέργεια, μία δόξα, ένα μεγαλείο, μία Θεότητα, μία ουσία και γι' αυτόν τον τρόπο κάθε Πρόσωπο-Υπόσταση εἶναι φορέας ὅλου του πληρώματος της Θεότητας, δυναμικῶς ἴσου με την ἐνότητα των Τριών.

Κατά το πρότυπο αυτής της αγάπης, η δεύτερη εντολή, αγάπα δηλαδή τον πλησίον σου ως εαυτό, αποκαθιστά το καταστραφέν από την αμαρτία ομοούσιο του ανθρώπινου γένους, οδηγώντας στο ὅτι ὄλο το πλήρωμα της ανθρώπινης υπάρξεως καθίσταται κτήμα κάθε ανθρώπινης υποστάσεως. Εφαρμοσθείσα στην τελική πληρότητά της αυτή η εντολή δεικνύει ὅτι ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ εἶναι ΕΝΑΣ, ἕνας κατά την ουσία και πολλαπλός ως προς τις υποστάσεις, ὅτι ο ἄνθρωπος, κατά το πρότυπο της Αγίας Τριάδος, εἶναι ΟΜΟΟΥΣΙΑ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΥΠΑΡΞΗ. Μάλιστα, θα επαναλάβουμε, τέτοια ὕπαρξη στην τελευταία της πραγμάτωση, ὅταν κάθε ανθρώπινη υπόσταση με τη δύναμη της πληρότητας της παραμονής σε συνοδική ἐνότητα, πρέπει να αποτελεί φορέα ὅλου του πληρώματος της πανανθρώπινης υπάρξεως και γι' αυτό δυναμικῶς ἴσης με ὅλη την ανθρωπότητα, με ὅλον τον Ἐνα Ἄνθρωπο και καθ' ὁμοίωσι με τον Τέλειο Ἄνθρωπο-Χριστό, στον Οποῖο χωρεῖ ολόκληρος ο Ἄνθρωπος.

Σε αυτήν την οδό, λοιπόν, δηλαδή της διαφυλάξεως των εντολών του Χριστού, η οποία εἶναι η οδός της Εκκλησίας, αποκαλύπτεται το μυστήριο της Αγίας Τριάδος. Αποκαλύπτεται ὄχι αφηρημένα, ὀρθολογικά, ἀλλά υπαρξιακά. Και δεν ὑπάρχει ἄλλη οδός προς την κατανόηση των Θεῶν μυστηρίων.

Κατά τη συνάντηση με αυτή τη διδασκαλία της Εκκλησίας μέχρι τώρα ηχούν και ἔως τη συντέλεια του αἰῶνα δεν θα παύουν να ηχούν λόγια μεγάλου θαυμασμού: «ξένοις ῥήμασι, ξένοις δόγμασι, ξένοις διδάγμασι, τῆς ἁγίας Τριάδος» (Στιχηρό Ἰδιόμελον στους αἶνους του Ὁρθρου της Πεντηκοστής).

***

Το πλήρωμα του δογματικού βίου της Εκκλησίας οὐδέποτε διακόπτεται ή μειώνεται ως προς την ουσία. Καίτοι σε διάφορες ιστορικές εποχές η α' ή β' πτυχή της μίας, ὀργανικά ὀλοκληρωμένης δογματικής διδασκαλίας της Εκκλησίας τοποθετεῖται στο κέντρο της προσοχής, λόγω της απειλής να χαθεί η ἀλήθεια ἐξ ὀλοκλήρου, ἐξαιτίας της ἀπώλειας αυτής σε ἐπιμέρους. Το δόγμα της Εκκλησίας, αυτής της «Βασιλείας οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου», της Βασιλείας του Βασιλιά των

Ουρανών, του Αγίου Πνεύματος του Παρακλήτου, αυτής της νέας υπάρξεως επί της γης, την οποία κόμισε ο ενσαρκωθείς Θεός Λόγος, κατά την παρούσα στιγμή στους κόλπους της Ορθοδόξου μας Εκκλησίας και πάλι κινδυνεύει σοβαρά από αλλοίωση, η οποία δύναται να επιφέρει ανυπολόγιστη ζημιά στην υπόθεση της σωτηρίας και γι' αυτό φυσικά το ενδιαφέρον μας επικεντρώνεται σε αυτό.

Στις εποχές, όπως η δική μας, αυξάνεται η ευθύνη του καθενός, διότι σύμφωνα με τη διδασκαλία της Εκκλησίας μας, η οποία κάλλιστα διατυπώθηκε στην εγκύκλιο επιστολή των Πατριαρχών της Ανατολής το 1848, η διαφύλαξη της αλήθειας **δεν έχει εμπιστευθεί μόνον στην ιεραρχία, αλλά σε ολόκληρο το εκκλησιαστικό «πλήρωμα»**³. Μη θεωρώντας εφικτό να αποφύγουμε την ευθύνη, που επωμιζόμαστε ως υιός της Εκκλησίας, έστω και εντελώς ανάξιος, καλούμε θερμώς όλους τους ορθοδόξους χριστιανούς να συνειδητοποιήσουν βαθύτερα τον επικείμενο κίνδυνο, ώστε με τη συνεργία της Θείας χάριτος να αποκρούσουμε τον κίνδυνο και να διαφυλάξουμε την αλώβητο πίστη, η οποία μας παραδόθηκε από τους Αγίους Πατέρες μας. Καλούμε σε συνειδητοποίηση των δογματικών ζητημάτων, τα οποία αντιμετωπίζουμε, ως ζητημάτων ζωτικής σημασίας για τη σωτηρία.

Σε όλους εμάς είναι ψυχολογικά δυσάρεστο έως φορτικό όταν αρχίζουν οι αμοιβαίες κατηγορίες για αποστασία από την πίστη, όμως σε τέτοια ατμόσφαιρα ζούσαν οι Πατέρες μας της χρυσής εποχής στη ζωή της Εκκλησίας, δηλαδή την εποχή των Αγίων Οικουμενικών Συνόδων. Ας αναπολήσουμε την ιστορία των Πατέρων μας, οι οποίοι μάχονταν υπέρ της Ορθοδοξίας, με ετοιμότητα όχι μόνο να υπομείνουν οποιαδήποτε κακουχία, αλλά και την ίδια τη ζωή τους να θυσιάσουν. Ποιος δεν γνωρίζει τον Αθανάσιο τον Μέγα της Αλεξανδρείας, ο οποίος σχεδόν όλο τον βίο του διήγε μαχόμενος ακαταπαύστως και αγωνιζόμενος, σε εξορίες και συμφορές κυριολεκτικά λόγω ενός ιώτα, δηλαδή λόγω του *ομοουσίου* αντί του αρειανικού *ομοιουσίου*. Πασίγνωστο επίσης τυγχάνει και το παράδειγμα του Μεγάλου Βασιλείου, ο οποίος υπέρ του ίδιου ιώτα ήταν πρόθυμος να πεθάνει. Ας ενθυμηθούμε τον Γρηγόριο Θεολόγο, τον Μάξιμο Ομολογητή, τον Ιωάννη Δαμασκηνό, τον Πατριάρχη Φώτιο, τον Συμεών Νέο Θεολόγο, τον Μάρκο Εφέσου, τον Γρηγόριο Παλαμά και πολλούς άλλους, τα ονόματα των οποίων είναι μεγάλα ενώπιον του Θεού, αλλά λιγότερο γνωστά στο ευρύτερο κοινό. Όλοι αυτοί υπέφεραν υπέρμετρα, ενώ συχνά τελευτούσαν μαρτυρικά υπέρ της «ορθής πίστεως». Στα έργα των διακεκριμένων Ρώσων θεολόγων, όπως π.χ. του Χομιακόφ, του Μπόλοτοφ, του Νεσμέλοφ κ.ά., με μεγαλύτερη δύναμη καταδεικνύεται η εξέχουσα σημασία για τη σωτηρία του δογματικού στοιχείου της πίστεώς μας. Μακάρι να μας έκαιγε η ίδια φλόγα του ζήλου, με την οποία καιγόταν π.χ. ο Επίσκοπος Ιγνάτιος Μπριαντιανίνωφ, ο οποίος γράφει:

«Ο κόσμος δεν μου παρουσίασε τίποτε ελκυστικό. Ήμουν τόσο αδιάφορος έναντί του, ωσάν λες και δεν υπήρχε κανένας πειρασμός στον κόσμο! Λες και δεν υπήρχαν για μένα. Όλος ο νους μου ήταν βυθισμένος στην επιστήμη και ταυτοχρόνως φλεγόταν από επιθυμία να μάθει πού κρύβεται η αληθινή πίστη, πού κρύβεται η περί αυτής αληθινή διδασκαλία, ξένη των πλανών, τόσο των δογματικών, όσο και των ηθικών» (Брянч. Т. I, «Аскетические опыты» / «Ασκητικές εμπειρίες», εκδ. 1865, σελ. 633-35. Βλ. επίσης Сочинения Еп. Игнатия Брянч. / Έργα Επισκ. Ιγνατίου Μπριαντιανίνωφ, εκδ. 1886. Жизнеописание / Βιογραφία, σελ. 13).

Τόσο έντονα και σε βάθος κυρίευαν τους Πατέρες μας τα ζητήματα της δογματικής ομολογίας, ώστε συνειδητοποιούσαν την εξαιρετική βαρύτητα αυτών όχι μόνον για την προσωπική τους σωτηρία, αλλά και για τη σωτηρία ολόκληρου του κόσμου, για την ίδια την ύπαρξη της Αληθινούς επί γής Εκκλησίας.

***

Τη σήμερον ημέρα έχουμε ενώπιόν μας την αποστολή να καταδείξουμε με μία σύντομη μελέτη ότι η

συνοδική αρχή της Ορθοδόξου Εκκλησίας είναι η ύπαρξη κατά το πρότυπο της Ομοουσίου και Αδιαιρέτου Τριάδος.

Προορισμός της Εκκλησίας είναι να καθοδηγήσει τα πιστά μέλη της στο χώρο της Θείας Υπάρξεως και γι' αυτό πρέπει οπωσδήποτε και στην ιστορική της ζωή να φανερώνει τον τύπο εκείνης της Υπάρξεως. Η αποκαλυφθείσα από τον Θεό δογματική διδασκαλία της Εκκλησίας πραγματεύεται μια ακατάληπτη τελειότητα της Συνοδικής Τριαδικής Θείας Υπάρξεως. Βλέπουμε σε αυτήν τον ισχυρισμό περί μίας θεότητας, μίας βασιλείας, μίας κυριότητας και για να εκφρασθούμε στενότερα περί ίσης απολυτότητας και των Τριών Προσώπων της Αγίας Τριάδος. «Καὶ ἐν ταύτῃ τῇ Τριάδι οὐδὲν πρῶτον ἢ ὕστερον, οὐδὲν μείζον ἢ ἔλαττον». Δεν υπάρχει στην ενδοτριαδική ζωή ούτε σκιά υποταγής, καθυποτάξεως. Η πράξη της γεννήσεως του Υιού και η εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος, αν και καταδεικνύει τη μία αρχή στην Ὑπαρξη της Αγίας Τριάδος, όμως δυνάμει αυτής της πράξεως ούτε ο Υιός, ούτε το Άγιο Πνεύμα δεν είναι ελλιπείς σε κάτι έναντι του Πατέρα. «Ἄλλ' ὅμως αἱ τρεῖς ὑποστάσεις συνδιαιωρίζουσαι ἑαυταῖς εἰσι καὶ ἴσαι».

Αυτό είναι το πρότυπο της Τριαδικής Υπάρξεως που θα πρέπει να μας φανερώνει η Εκκλησία. Εάν ερωτήσουμε, σε ποιες μορφές ή σε ποιες αρχές ιστορικής εκκλησιαστικής ζωής μπορούμε να δούμε αυτό το πρότυπο, επιβάλλεται να απαντήσουμε: σε δύο αρχές, της καθολικότητας και του αυτοκεφάλου⁴. Μεταφράζοντας τις έννοιες αυτές με άλλο τρόπο, θα πούμε: στην αγάπη και την ισότητα, στην ελευθερία και το ομοούσιο. Συνδυάζοντας όλες αυτές τις έννοιες, καταλήγουμε: στην ελευθερία της καθολικής αγάπης και την ισότητα του ομοουσίου.

Είναι ανάγκη να μιλήσουμε για το πόσο μακράν απέχει της τελειότητας, στην οποία καλούμαστε, αυτή η παρατηρούμενη έξωθεν εικόνα της ιστορικής Εκκλησίας; Απέχουμε τόσο μακριά της κλήσεώς μας, ώστε παύσαμε πλέον να την αισθανόμαστε και να την νοούμε. Δεν έχουμε μέσα μας αγάπη, γι' αυτό είμαστε ανίκανοι σε βάθος να γνωρίσουμε το πανανθρώπινό μας ομοούσιο και την ισότητα. Χάσαμε την αγάπη, εξ ου και έχουμε διαιρέσεις και μη χριστιανικές επιδιώξεις να επικρατήσουμε επί των αδελφών μας.

Έχοντας χάσει την αγάπη, χάσαμε ταυτόχρονα και το καθοδηγητικό Θείο φως, περιπατώντας στο σκότος του «καπνώδους τύφου» και τον θάνατο του μίσους έναντι του αδελφού. Εμείς, στους οποίους θα πρέπει να αναφέρονται τα ρήματα του Χριστού «Υμείς εστέ το φως του κόσμου», καταντήσαμε σκάνδαλο των πάντων.

Ειπώθηκε ανωτέρω ότι κατά την παρούσα στιγμή στους κόλπους της Αγίας μας Εκκλησίας ελλοχεύει ο μεγάλος κίνδυνος αλλοιώσεως της περί Αυτής δογματικής διδασκαλίας, επομένως, δε, και ο κίνδυνος αλλοιώσεως της Υπάρξεώς Της, διότι η δογματική συνείδηση τυγχάνει οργανικώς συνδεδεμένη προς όλη την πορεία του εσωτερικού πνευματικού βίου. Αλλάξτε κάτι στη δογματική σας συνείδηση και αναποφεύκτως στο σχετικό μέτρο θα αλλάξει και η μορφή της εσωτερικής υπάρξεώς σας. Και αντίθετα, η απόκλιση από την αλήθεια στην εσωτερική πνευματική ζωή θα οδηγήσει στην αλλοίωση της δογματικής συνειδήσεως. Η απώλεια της δογματικής αλήθειας θα έχει ως ανεπανόρθωτη συνέπεια την απώλεια της δυνατότητας της αληθινής θεογνωσίας, της οποίας η πληρότητα δόθηκε στην Εκκλησία. Η δογματική ομολογία της Εκκλησίας συγκροτεί τέτοια οργανικά ακατάλυτη συνολική ενότητα, από την οποία δεν είναι δυνατή η αυθαίρετη απόσπασση επιμέρους τμημάτων. Η αλλοίωση σε ο,τιδήποτε μερικό, οπωσδήποτε θα έχει αντίκτυπο και στο σύνολο. Εάν τώρα νοθεύσουμε τη διδασκαλία περί Εκκλησίας, και επομένως, όπως ειπώθηκε ανωτέρω, και τη μορφή της Υπάρξεώς της, πώς θα μπορέσει να χρησιμεύσει για τους υιούς Της ως οδός προς την Αλήθεια; Θα ερωτήσετε: μα πού διαπιστώνεται τώρα αυτή η νοθεία; Απάντηση: στο νεοπαπισμό της Κωνσταντινουπόλεως, ο οποίος πολύ σύντομα από το θεωρητικό στάδιο επιχειρεί να μεταβεί στο πρακτικό.

Μιλώντας γενικότερα είναι φυσικές οι παπικές τάσεις στον αμαρτωλό μας κόσμο. Δεν ήταν χαρακτηριστικές μόνον για την αρχαία Ρώμη, αλλά και για την Ανατολή, όπου αρκετές φορές εμφανίζονταν στο Βυζάντιο. Μέχρι σήμερα, όμως, ο Θεός διαφύλαττε την Ανατολική Εκκλησία, ώστε εξέλιπαν οι τάσεις αυτές χωρίς να διαταράσσουν τη βαθιά ειρήνη της Εκκλησίας.

Δεν θα επικεντρωθούμε τώρα στην εξέταση των αιτίων, οι οποίες προκάλεσαν τη σήμερον ημέρα νέα ενδυνάμωση των τάσεων εκείνων. Η σκέψη μας στην παρούσα μελέτη στρέφεται προς τη δογματική ουσία του ζητήματος, στο να αποδείξουμε ότι κάθε είδους παπισμός, είτε της Πρώτης, είτε της Δευτέρας, είτε της Τρίτης Ρώμης, είτε κάθε άλλης μεγάλης ή μικρής πόλεως, έρχεται σε αντίθεση με την ίδια την ουσία της Εκκλησίας του Χριστού.

Η περί Εκκλησίας διδασκαλία ευρίσκεται σε στενότερη εξάρτηση από την περί της Τριάδος και της Θείας Ενσαρκώσεως δογματικής διδασκαλίας, δηλαδή από την Τριαδολογία και τη Χριστολογία. Στην τελευταία, δηλαδή στη χριστολογική πτυχή της περί Εκκλησίας διδασκαλίας, ήταν αφιερωμένες οι μελέτες του καθηγητή Β. Λόσκι, του Πρωθιερέα Ευγράφου Κοβαλέφσκι και εν μέρει του ιερομονάχου Σιλουανού στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού μας και γι' αυτό δεν θα σταθούμε τώρα σε αυτήν, αλλά θα μιλήσουμε για εκείνο το μέρος της περί Εκκλησίας διδασκαλίας, η οποία προκύπτει από την Τριαδολογία.

Το δόγμα ομιλεί για την παντέλεια αγάπη της Θείας Τριενότητας, την αγάπη, η ο

Μια πηγή: <https://mospat.ru/gr/news/45982/>